

10:07

30.08.11 автор(и): Труд, прочитания: , коментари: 1

По правило в кампаниите за президентските избори **кандидатите** говорят за всичко друго, но не и за институцията президент на Република България. Действителните – макар минимални – правомощия на президента остават почти незасегнати. За сметка на това се коментират икономика, финанси, образование, здравеопазване, екология, пенсионна система, еврофондове... всичко.

В контекста на кампанията тази бърливост води до обещания и поемане на въобразени ангажименти пак за всичко – икономика, финанси... Това е колкото

неизбежно, толкова и една голяма заблуда, практикуване на "популизъм без граници".

Неизбежно е поради характера на демократичната процедура, с която се избира държавен глава. Директният вот естествено се свързва със значителна власт, а не с представителни функции, и закономерно поражда високи очаквания. Но е голяма заблуда, защото такава власт няма. Президентът е представителна фигура а акцентът в дефиницията му пада върху символическото измерение "олицетворява единството на нацията". Но тази основна характеристика двайсет години се подменя от внушения и фикции, които нямат общо с институцията и се отнасят до изпълнителната власт.

Действителните правомощия на президента не оправдават директния вот. Но те дават основание за замисляне, особено в контекста на предстоящите кампании. И главно за медиите, които имат решаваща роля както за формиране на образа на институцията, така и за развитие на електоралните нагласи на отделните кандидати. Те биха могли да обърнат внимание на тези правомощия и да помогнат за разграждане на масовото суеверие, че държавният глава е хибрид между магически спасител на нацията и алтернативна изпълнителна власт.

На първо място трябва да се постави въпросът за смисъла на ролята "представя България във външните отношения".

Тук е заложен потенциал за съжаление останал неразбран и нереализиран във всички досегашни мандати. Той трябва да се конкретизира в посоката, дадена от думата "представя" и да не се смесва с подвеждащи думи, които маркират посоката "изпълнява".

Президентът "представя" страната, но не "изпълнява" външната ѝ политика. Това просто разяснение повдига серия въпроси, които рядко (ако изобщо някога) са ставали предмет на сериозен дебат. Много съществено е как точно всеки кандидат си представя развитието на тази роля, след като тя е конституционно размита и лишена от изпълнителна власт.

Само един от многото примери: Георги Първанов се появи в Гърция преди няколко години, нареди се до Путин и пое ангажименти за строеж на газопроводи. Този ангажимент няма никаква формална междудържавна стойност, но все пак е публичен факт. Впоследствие се разбра, че Министерският съвет има други намерения и изказванията на Първанов само злепоставиха страната. Създаде се впечатление, че тя води две различни външни политики или че Министерският съвет не държи контрола над външните отношения. Сега, в предстоящата кампания, би било добре това гигантско поле да се разчлени, а кандидатите да бъдат принуждавани да дават ясни отговори на конкретни въпроси за ролята си. Това до ден -днешен не е правено и в тази сфера царят произвол и значителна масова неосведоменост.

Втората важна страна в институцията на президента са значителните квоти в назначаване на най-високи постове в държавата – в Конституционния съд, дипломатията, висшия военен състав, както и

по силата на закони за отделни институции (като СЕМ например).

Президентът е силен кадровик в държавата, но никога не е отговарял за стратегическата линия, която следва при определяне на лица за тези постове. Освен, разбира се, позоваване на баналната характеристика "професионалист" при избора на конкретни лица. Така се оформя следната дилема, останала встрани от общественото внимание: ако е в сърдечни отношения с изпълнителната власт, президентът усилива (а не балансира) нейните залитания в крайности, а ако е в конфликт с нея, може да блокира някаква функция. Така да се позволим отново на пресен пример - Първанов запълни дипломатическата служба с агенти на ДС в мандата на предишните две правителства, а след конфликт с ГЕРБ блокира цялостно дипломатическия процес. И за двете крайности няма кой да му иска сметка и каквото и поведение да следва, то остава извън контрол. Затова е добре в самата кампания кандидатите да бъдат принуждавани да изяснят бъдещото си поведение в сферата на назначенията. Включително и с максимална конкретност чрез разиграване на определени казуси и сценарии.

На трето място трябва да се постави една стратегическа перспектива, свързана с възможността президентът да инициира конституционна промяна.

Тази инициатива е противоречива до нелепост, защото президентът може "да инициира" номинално, на хартия, но политически импотентно. Народното събрание може изобщо да не обърне внимание на неговата инициатива и дори да му се подиграе.

Не е случайно, че за двайсет години никой не се възползва от това правомощие, главно от страх да не стане смешен след бламиране от мнозинството в парламента.

Но в този план президентът може да съчетае своите половинчати формални права с ролята си на държавен глава с широки възможности за публичност. И да използва това съчетание както за инициране на директна промяна, така и за публична дискусия за нуждата от нея. На преден план в тази дискусия той следва да постави въпроса за изясняване на ролята на самия президент, цялостно, на базата на аналитично разплитане на възела от противоречия, събрани в тази странна институция. А по-конкретно да повдигне въпроса за преосмисляне и евентуална промяна на поне две особености: излишната фигура на вицепрезидента и опасното правомощие за т. нар. служебно правителство. Вицепрезидентът е напълно нелепа институция, което е било изяснявано многократно след 1991 година. А служебното правителство е механизъм за легално прекъсване на парламентарния режим и царство на личния произвол на действащия в момента президент. И двете се нуждаят от аналитично демистифициране и съответна промяна.

Разбира се, има множество други особености, които са от интерес за избирателя. Например как ще се формира, а и каква публична роля ще има президентската администрация. Дали ще потъне в анонимност и ще се занимава с политическо интригантство, или ще бъде осветена и публично открита, как по-точно ще се осигури гражданско наблюдение над нейните действия. Или друго - изчистване на дефиницията си на "върховен главнокомандващ", която сега е неопределена и поражда недоразумения. Или също - появяване на ролята на председателствания от него Консултативен съвет за национална сигурност, който въпреки гръмкото си название повече прилича на кръгла маса, нерегулярен семинар по темата.

Но стратегическите измерения се свеждат до посочените три - външни отношения, назначения, конституционни промени в контекста на липсващи изпълнителски пълномощия. Всичко останало, с което се пълнят кампаниите, е безполезна, ако не и откровено вредна, баластра от фикции и заблуди.

Стефан ПОПОВ, РискМонитор